

Kulturologiczne uwarunkowania w przekładzie tekstów specjalistycznych – Warszawa 12–13.05.2005

W dniach od 12. do 13. maja odbyła się w murach Uniwersytetu Warszawskiego międzynarodowa konferencja naukowa na temat kulturologicznych uwarunkowań w przekładzie tekstów specjalistycznych. Instytucjonalnym organizatorem konferencji były Katedra Języków Specjalistycznych oraz Katedra Teorii i Akwizycji Językowej, należące do Wydziału Lingwistyki Stosowanej i Filologii Wschodniosłowiańskich UW, a osobowym – kierownicy wspomnianych katedr, profesorowie Jurij Lukszyn i Franciszek Grucza. Nad sprawnym przygotowaniem konferencji oraz jej udanym przebiegiem czuwał w roli sekretarza dr Włodzimierz Majewski. Organizatorom udało się uzyskać wsparcie finansowe dziekana wymienionego wyżej wydziału, prof. Jana Lewandowskiego, który czynnie uczestniczył w obradach. W konferencji brali udział pracownicy naukowi katedr i instytutów neofilologicznych oraz lingwistik stosowanych z różnych ośrodków akademickich zarówno polskich, jak i zagranicznych, oraz tłumacze praktycy.

W ciągu dwóch dni konferencji wygłoszono ok. 30 referatów w czterech językach, w języku polskim (większość referatów), w języku angielskim, w języku rosyjskim i w języku niemieckim. Różnorodność podejmowanych w referatach problemów oraz wnikliwość i dociekliwość referentów sprawiły, że udział w konferencji był swoistym przeżyciem intelektualnym, wzbogacającym własne przemyślenia i otwierającym nowe horyzonty badawcze. Nie sposób w krótkim omówieniu, jakim jest niniejsze sprawozdanie, przedstawić dokładnie wszystkich zaprezentowanych tematów, dlatego w przypadku większości referatów ograniczę się do zasygnalizowania tematu (problemu), koncentrując się na dokładniejszym omówieniu tylko niektórych aspektów oraz przedstawieniu tych myśli, które wydają mi się najistotniejsze. Należy pamiętać, że w zależności od zainteresowań badawczych, to

co się jawi piszącemu te słowa jako ważne i istotne, może być postrzegane przez innych uczestników konferencji trochę inaczej.

Po oficjalnym powitaniu gości i rozpoczęciu konferencji pierwszy referat wygłosił Franciszek Grucza. W swoim wystąpieniu, dotyczącym relacji między kulturą, językiem, wiedzą i nauką w kontekście związków między upowszechnianiem wiedzy a językami specjalistycznymi, referent wskazał na dwie istotne sprawy. Pierwszą z nich była pozycja języków specjalistycznych w Polsce, postrzeganie problematyki tych języków, kultura w tym obszarze. Grucza podkreślił, iż marginalne traktowanie tego obszaru nie odpowiada ani funkcji, jaką języki specjalistyczne pełnią w dzisiejszym świecie, ani faktycznemu ich znaczeniu, postulując stosowne zmiany. Drugą podjętą i szeroko omówioną kwestią była teoria komunikacji i teoria nauczania. W tym zakresie referent zakwestionował słuszność dotychczasowych teorii, postulując ich rewizję i uaktualnienie. Choć niektóre poglądy – jak choćby podkreślanie niemożliwości nauczania czegokolwiek, bo warunkiem przejścia od stanu niewiedzy do stanu wiedzy są zmiany neuronowe w mózgu człowieka, na które nauczający wpływu nie ma – wydają się zbyt radykalne, to zwrócenie uwagi na współczesne teorie komunikacji jako na zbyt uproszczone, a może nawet nieprawdziwe, wydaje się jak najbardziej zasadne.

W części przedpołudniowej pierwszego dnia konferencji referowali również Larisa Belyaewa (problematyka tłumaczenia maszynowego tekstów specjalistycznych), Jurij Lukszyn (języki specjalistyczne a wiedza zawodowa), Rainer Rath (język specjalistyczny poezji), Barbara Z. Kielar (spory o tekst traktatu ustanawiającego konstytucję dla Europy), Galina Gumovskaya (cywilizacja dialogu a świat Boga), Giles Quentel (mowa polityków i parametry oratoryjne w tłumaczeniu), Cezary Bronowski (o pozornej łatwości translacji, czyli o nowym przekładzie dramatu włoskiego) i Anna Dolata-Zaród (aspekty kulturowe w tłumaczeniu tekstów specjalistycznych). Tą część konferencji można uznać za najbardziej międzynarodową, z referatami wygłoszonymi we wszystkich wyżej wymienionych językach.

Bardzo ciekawą tezę sformułował Quentel, doświadczony tłumacz z Francji, który twierdził, że niektóre wypowiedzi polityków są jak „puste pudełko”, niezawierające żadnej treści. Tego typu wypowiedzi trudno dają się przetłumaczyć, bo jaką treść tłumacz winien przetłumaczyć, skoro polityk mówił wprawdzie dużo, ale nic nie powiedział.

Na część popołudniową pierwszego dnia konferencji zaplanowano referaty młodszej kadry naukowej z tytułem doktora bądź magistra. Agnieszka Dickel mówiła o znaczeniu znajomości stylów kulturowych w praktyce translatorskiej; Arkadiusz Belczyk zajął się problemem pomijania jako me-

tołą i strategią tłumaczenia; Małgorzata Kornacka przedstawiła status elementów leksykalnych w sztucznych językach specjalistycznych na przykładzie języków programowania. Wszystkie wymienione referaty zawierały wiele ciekawych elementów i pomysłów, poczynając od bardzo ważnego projektu porównywania tekstów specjalistycznych, dotyczących analogicznych zagadnień w różnych językach i kulturach, o którym mówiła Dickel, poprzez zwrócenie uwagi na szereg czynników zewnętrznych determinujących i ograniczających tłumacza w tłumaczeniu dialogów filmowych, w których przycinanie tekstu stanowi główną strategię tłumaczenia (Belczyk), a kończąc na rozważaniach dotyczących cech języka programowania, jego statusu semantycznego, pisowni, wymowy itd. W dalszej części sesji popołudniowej referowali Orhan Wasilewski, Igor Weresstiuik i Aleksandra Woźnicka. Pierwszy z wymienionych podjął problem stereotypów etnicznych i ich odbicia w języku polskim, angielskim i serbskim, drugi zajął się relacją między wiedzą a ekwiwalencją przekładu, natomiast trzecia prelegentka przedstawiła różne formy komunikacji występujące w środowisku medycznym, również w komunikacji lekarz–pacjent.

Drugi dzień konferencji rozpoczął Sambor Grucza, ograniczając się z powodu choroby do przedstawienia głównych problemów i zdefiniowania obszarów badawczych, którymi się zajmuje. Wychodząc z założenia, że kultura tkwi w umysłach ludzkich, postulował m.in. dokładne zdefiniowanie takich pojęć, jak: interkulturowość, multikulturowość, bikulturowość, idio-kultura (idiokulturowość), polikultura (polikulturowość), które w istocie odnoszą się do człowieka. W pierwszej części obrad referowali również Joanna Ćwiklińska (Business communication w programie nauczania Katedry Języków Specjalistycznych), Waldemar Woźniakowski (dwu- czy interkulturowość osoby bilingwalnej), Anna Borowska (obcość przekładu informacyjnego), Karolina Kaczmarek z Aleksandrą Matulewską (uwarunkowania kulturologiczne w przekładzie terminologii związanej ze strukturami administracji publicznej w Polsce, na Węgrzech, w Wielkiej Brytanii i USA), Agnieszka Andrychowicz (metafora w tekście specjalistycznym jako obiekt przekładu) i Marta Małachowicz (kulturologiczne uwarunkowania przekładu). Najwięcej pytań i komentarzy w tej części obrad wzbudziły wystąpienia Woźniakowskiego oraz duetu Kaczmarek–Matulewska.

Po krótkiej przerwie o strukturze onomazjologicznej leksykonu specjalistycznego mówiła Wanda Zmarzer, która poruszyła bardzo ciekawe zagadnienie podziału słownictwa specjalistycznego w kontekście norm terminologicznych, postulując konieczność ustalenia czytelnej skali terminologizacji wyrazów konwencjonalnych, czyli, inaczej mówiąc, uchwycenia

poszczególnych etapów na drodze powstawania terminu (przejścia od *quasi*-terminu do terminu). W części środkowej tej drogi mamy do czynienia z preterminami i terminoidami. W dalszej części referatu autorka przedstawiła istotę uniwersalnej struktury pojęciowej, określając ją za pomocą takich wskaźników, jak: wskaźnik rodzajowy, specyficzny, temporalny, substancji, zależności oraz celowości, z których predyspozycji kombinatorycznej wynika osiem klas onomazjologicznych. Należą do nich: klasa terminów kategorialnych, przedmiotowych, procesyjnych, proceduralnych, czynności, właściwości, relacji oraz klasa miar. Po tym bardzo ciekawym wystąpieniu referował Jan Lewandowski, który zajął się problemem podstaw prawnych i aspektów lingwistyczno-dydaktycznych zawodów regulowanych w Polsce. W sesji przedobiedniej poruszone zostały jeszcze takie problemy, jak: metodyka przekładu tekstów specjalistycznych (Barbara Walkiewicz), tłumaczenie nazw hybrydowych (Iwona Paskal i Agnieszka Chmiel), przekład nazw wynikających z podziału administracyjnego Francji na język polski (Marzena Pieńkowska) czy afiksoidy we współczesnej amerykańszczyźnie (Maksymilian Baranowski).

W sekcji popołudniowej, kończącej całą konferencję, referaty dotyczyły dość wąskich zagadnień, jak: kulturologiczna determinacja wyboru ekwiwalentu przez tłumacza tekstów prawnych z zakresu zobowiązań umownych (Lech Zieliński), tłumaczenie tekstów specjalistycznych w ujęciu psycholingwistycznym, aspekty metakognitywne w procesie akwizycji słownictwa języka obcego (Maria Sicińska), język angielski w medycynie (Mariusz Górnicz) oraz koncepcja mikrosieci porównawczej w tłumaczeniu prawniczym w kontekście harmonizacji prawa (Tomasz Borkowski).

Podsumowując należy podkreślić, że organizatorzy dołożyli wszelkich starań, by konferencja przebiegała w miłej atmosferze. Zadbali również o zaproszenie uczestników na obiad w pierwszym dniu konferencji i zorganizowali wspaniałą poczęstunek dnia następnego. Dodać należy, że nie pobierano żadnej opłaty konferencyjnej, co obecnie należy do rzadkości. Na słowa pochwały zasługuje również cała logistyka, jak wybór miejsca zakwaterowania (3 minuty od miejsca obrad), umiejętność sprawnej zmiany miejsca obrad, gdy liczba słuchaczy zaczęła przekraczać możliwości pojemnościowe przewidzianej sali. Udział w konferencji dał piszącemu te słowa wiele bodźców do dalszych przemyśleń badawczych, dostarczył sporo ciekawych informacji i wiele nauczył.

Lech Zieliński
(Toruń)